

ВЛАДИМИР ЧУКАНОВ

Владимир Стоянов Чуканов е роден на 24 август 1944 г. Постоянното местожителство на родителите му е София, но Владимир-Ив (както бил наричан до премахването на двойните имена) е роден в Ихтиман, където майка му била евакуирана поради бомбардировките над столицата. Баща му бил икономист в наши и чужди застрахователни дружества, но се занимавал и с журналистика. По произход майка му е белгийка. По всичко личи, че в това семейство (Владимир има двама братя) е царяла приятна задружна атмосфера, предразполагаща към интелектуална дейност.

Завършва гимназия през 1962 г. и записва математика в Софийския университет. Не беше от най-старателните студенти, но с леснина се справяше с изпитите. Висшето си образование завърши с отличен успех през 1967 г., като специализира алгебра. След отбиване на военната си служба през 1968 г. постъпи на работа в Математическия институт на БАН. Там работи в секцията (по-късно сектор) по алгебра, където през 1969 г. стана научен сътрудник. Беше на дългосрочна специализация в Московския университет през 1970 г. при Ю. И. Манин и в Пиза (Италия) през 1972 г. при Е. Бомбиери. Напусна ни рано – през 1983 г., преди още да бе навършил 39 години.

Чуканов беше подчертано доброжелателен, жизнерадостен и талантлив. Обичаше да се шегува. За съжаление житейските му неща не се уреждаха така добре, както би трябвало, но той не губеше душевната си бодрост и успя да направи немалко в математиката. Още като студент написа работата си [1], която е част от дипломната му работа. Тя даде повод на Кирил Дочев да заяви, че Чуканов притежава необикновена способност да се ориентира в абстрактни ситуации.

По това време българските алгебристи имаха да свършат немалко работа, която имаше характер на предварителна подготовка за изследвания на широк фронт. Незабравимият Обрешков, който дълги години бе ръководил катедрата по алгебра и остави голямо и интересно научно наследство, фактически не бе работил в областта на чистата алгебра. Онова, което той бе правил по алгебра, се отнасяше до полетата на реалните и комплексните числа, така че стоеше на границата между алгебрата и анализа. От същия характер са и работите на Кирил Дочев, свързани с алгебрата.

Единствено Йордан Дуйчев имаше няколко работи по чиста алгебра, но те имаха облика на първи стъпки. Ето защо пред българските алгебристи тогава стоеше трудната задача да усвоят до такава степен съвременните постижения в тази област, че и у нас да започне активна работа в нея. Може да се каже, че тази трудна задача днес е решена до голяма степен, а Чуканов ѝ отдаде немалко от своите сили.

Тогава математическият свят отново бе възродил интереса си към алгебричната геометрия — или по-скоро алгебристите се бяха заели да я построят и развият на абстрактна основа. Владимир Чуканов бе първият у нас, който се захвана с цялостното изучаване на този предмет, а това бе твърде трудна задача при тогавашните условия: трябваше зрънце по зрънце да се събират и систематизират както неформалната мотивировка, така и значителната култура в разнообразни области на математиката, с които алгебричната геометрия е в тясна връзка. Разбира се, специализациите в Москва и Пиза са му помогнали, но само отчасти, защото пътят, който си бе поставил за цел да извърви, бе дълъг и труден. Така Чуканов успя да усвои тази област, но времето не му позволи да заработи в нея с всичките си сили. Въпреки това той получи редица ценни резултати в комутативната алгебра, която е основа на алгебричната геометрия. Ще отбележа само работите му по размерността на пръстени, връх на които е аксиоматичното описание на размерността на Крул.

Наред с тези научни занимания той се интересуваше и от приложения. От 1969 г. до края на живота си той води [упражнения по алгебра](#) в Математическия факултет на университета. Наред с това е чел [лекции по алгебра](#) във висшите учебни заведения в [Пловдив](#) и [Шумен](#). Чел е и спецкурсове по [обща алгебра](#), [теория на Галоа](#), [хомологична алгебра](#), [алгебрична теория на числата](#) и [теория на сноповете](#) (които той наричаше кратко „снопи“). Като се има предвид, че част от тези курсове именно той прочете за пръв път у нас, тази дейност прави силно впечатление. Лекциите и упражненията му неизменно привличаха вниманието на студентите. Наред с добрата му подготовка причина за това бе и вродената му дарба за преподавателска работа, която се развиваше заедно с педагогическата му дейност. Така Чуканов постепенно израсна до изявен университетски преподавател. Плод на този му педагогически опит бяха двете книги [7, 8].

Но той не се задоволяваше само с преподаване във висшите учебни заведения, а проявяваше и подчертан интерес към контакти със средношколци и техните преподаватели. Особено значение има дейността му в олимпиадите по математика. През 1968 г. Кирил Дочев пое ръководството на тези олимпиади и още тогава прозря, че сигурни успехи в тази област могат да се постигнат едва след значителни целенасочени усилия в течение на дълъг период от време. Той сформира група от млади математици, която да се заеме с това. Наред с Чуканов, който бе един от най-активните членове на тази група, ще спомена Л. Давидов, Хр. Лесов, В. Петков и Ив. Тонов. Чуканов четеше лекции сред средношколци в училищата на цялата страна, бе любим лектор в математическите школи, състави много и интересни задачи за вътрешните и международните олимпиади. Пред 1974 г. бе ръководител на нашия отбор за [международната олимпиада във Ваймар](#) (ГДР); през следващата година пак оглави отбора ни — за [олимпиадата в Бургас](#). Нашите младежи завоюваха различни награди. След това се промениха много неща в организацията на олимпиадите, но движението напред, в чието ускоряване Чуканов изигра съществена роля, остана.

Така Чуканов постепенно израсна в изявен популяризатор на математиката. Специално във връзка с олимпиадите той написа книгите [9, 10, 12], които са едни от най-добрите постижения на библиотека „Алеф“ на издателство „Народна просвета“. Те се отличават с оригинален поглед върху предмета и със стимулиращо въздействие.

Когато работеше върху някоя книга, Чуканов се отдаваше изцяло на темата, като я подлагаше на задълбочено цялостно изследване. Така в книгата основните идеи се появяваха *in statu nascendi*, а положителните емоции на автора също даваха своя отпечатък. Като прибавим математическите му способности, чувството за дълбочина и мярка, познаването на аудиторията и добрия език, става ясно как можеше да постига такова високо качество. Работеше бавно, малко неорганизирано за страничния наблюдател, обикновено не спазваше сроковете, а ако книгата все пак излизаше, то беше, защото издателство „Народна просвета“ проявяваше разбиране и винаги намираще възможност да му предостави нужното удължение.

Така виждаме, че Чуканов успя да покаже качествата си на педагог, но като учен не можа да се реализира по начин, който да съответства на способностите му. В такива невъзвратими ситуации хората са склонни да съжаляват и да се опитват да разберат причините. При Чуканов от само себе си се забелязват трудностите на дългия предварителен път, който може и да е предизвикал известна умора. Липсваше му и сръчност да урежда личните си проблеми. Материални трудности го отклоняваха от науката, а това сигурно е предизвиквало чувство на неудовлетвореност. Бихме могли да виним и ранната му смърт, но с не толкова малка вероятност можем да предполагаме и причинна връзка в противоположна посока.

Талантливите хора често са лишени от житейски опит. Ето защо, за развитието им, поне в началото, е нужна подкрепа — и морална, и материална. Нужна е и доброжелателна стимулираща научна атмосфера. Вярно е, че посвещаването на науката винаги е изисквало по-не известна доза идеализъм и саможертва. Вярно е също, че у нас се отделят значителни средства за наука. Но въпреки това екстензивният характер на развитието поставя много от научните работници, и особено младите, при нелеки условия.

Да спомена накрая, че в научния архив на Владимир Чуканов останаха непубликувани следните негови работи: 1. *Прости отворени филтри, неразложими множества и нютерови топологични пространства*. 2. *Нютерови свойства на пръстени с размерност*. 3. *Пръстени с размерност на Крул*. 4. *Върху теоремата на Крул-Акидзуки*. 5. *Върху понятието дължина на един модул и някои негови приложения*. 6. *Обобщени директни суми и инективност*. 7. *Върху понятието конус*.

ПУБЛИКАЦИИ НА ВЛ. ЧУКАНОВ

1. Върху някои подкласове на абелеви категории. ГСУ, Мат. фак., 62(1967–68). 225–241
2. Sur la notion de dimension d'un anneau. Балкански конгрес на математиците. 1969, 10–11.
3. Директни разлагания на проективни модули. Изв. Мат. инст. БАН, 1 1 (1970), 261–267.
4. Аксиоматична характеристика на размерностите на Крул. ГСУ, Фак. мат. мех., 69 (1974–75). 141–144.
5. Съществуване на първични подмодули. Конференция на БМД. Габрово, 1976.
6. On one property of Noetherian rings with finite Krull dimension. Год. на ВУЗ, Прил. мат., 15 (1979), №1, 17–20 (с Ц. Г. Рашкова).
7. Ръководство за упражнения по висша алгебра. Пръстени и полета, полиноми, групи. София 1972 (с К. Дочев и Д. Димитров).
8. Основни алгебрични структури. Ч. I. Групи и пръстени. София, 1973, (с М. Гаврилов).
9. Математически игри. София, 1975.
10. Комбинаторика. София, 1977.
11. Математически конкурси. София, 1977 (с Л. Давидов, В. Петков, Ив. Тонов).
12. Неразложимост. София, 1982.
13. Дж. Кели. Обща топология. София, 1971 (превод от английски).
14. Евклид. Елементи. София, 1972 (превод от руски, съвместно с Р. Петров).
15. Е. Артин. Теория на Галоа. София, 1972 (превод от немски).

Иван Проданов